

“Azərbaycan dilinin poetik linqvistikası” fənni haqqında

Sədaqət Həsənova

Filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar müəllim. Naxçıvan Dövlət Universiteti.

Azərbaycan. E-mail: sedagethesenova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0839-8469>

XÜLASƏ

Məqalədə Azərbaycan dilinin poetik xüsusiyyətlərindən bəhs olunur. Bu məqsədlə “Azərbaycan dilinin poetik linqvistikası” fənninin məqsəd və vəzifələri izah edilir, onun konkret obyekt və predmetinin olması əsaslandırılır, poetik dilin qədim tarixə malik olması və zənginliyi qeyd edilir. Xüsusilə də Azərbaycan poetik dilinin inkişafı prosesində sözlərin semantik bolluğu, dilin daxili imkanlarının genişliyi diqqət çəkir. Məqalədə fənnin filoloji elmlər sırasına daxil edilməsi təqdir olunur, fənnin adına münasibət bildirilir. Belə ki, indiyə qədər fənnin adı “Linqvistik poetika” adlansa da, elmi-məntiqi baxımdan, bu ad düzgün sayılmır və təklif edilir ki, onun adı dəyişdirilərək “Poetik linqvistika” və ya “Poetik dilçilik” adlandırılınsın. Bu fikri əsaslandırmaq üçün faktik materiallara müraciət olunur.

AÇAR SÖZLƏR

dil, söz, fənn,
poetika, dilçilik

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərilib: 06.10.2024

Qəbul edilib: 19.11.2024

About the Subject "Poetic Linguistics of the Azerbaijani Language"

Sadagat Hasanova

Doctor of Philology, Professor, Honored Teacher. Nakhchivan State University. Azerbaijan.

E-mail: sedagethesenova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0839-8469>

ABSTRACT

The article talks about the poetic features of the Azerbaijani language. For this purpose, the goals and tasks of the subject "Poetic Linguistics of the Azerbaijani Language" are explained, its specific object and subject is justified, the ancient history and richness of the poetic language is noted. Especially in the process of development of the poetic language of Azerbaijan, the semantic abundance of words and the breadth of the language's internal possibilities are noteworthy. In the article, the inclusion of in the list of philological sciences is praised. In this regard, the attitude towards the name of the subject is reported. So, until now the name of the subject was called "Linguistic Poetics". From a scientific and logical point of view, this name is not considered correct, and it is suggested that the name of the subject be changed to "Poetic Linguistics" or "Poetic Language Studies". Factual materials are used to substantiate this opinion.

KEYWORDS

language, word,
subject, poetics,
linguistic

ARTICLE HISTORY

Received: 06.10.2024

Accepted: 19.11.2024

Giriş

İnsanlar hələ qədim dövrlərdən başlayaraq təbiət və cəmiyyətdə müşahidə etdiklərini, görüb anladıklarını dilə gətirmək arzusunda olmuş və bu istək, ilk növbədə, sözlərlə həyata keçmişdir. Onlar istədiklərini ifadə etmək bacarığı ilə kifayətlənməmiş, sevinc və kədər hisslərini ətrafdakı insanlarla, yaxınları ilə və ya daxili nitq sayəsində iç dünyaları ilə bölüşmüşlər. İnsanın ünsiyyət tələbatı işlətdiyi sözlərin sayını artırmış və beləliklə, dilin lüğət tərkibi zənginləşməyə başlamışdır. Bu prosesdə sözlərin semantik bolluğu, dilin daxili imkanlarının genişliyi mühüm rol oynamışdır. Əsrlər boyu “Mən dilimdən vaz keçsəm, kəsilləm dilim-dilim” düşüncəsi və fədakarlığı ilə ana dilinin qorunmasına, inkişaf etdirilməsinə xidmət göstərən xalqımız bu sahəni müqəddəs bilmiş, ən səmimi duyğularla ana dilində bəşər tarixinin çox möhtəşəm abidələrini yaratmışlar”. Onların öyrənilməsi poetik dilimizin dərin qatlarına işıq salır.

Azərbaycan poetik dili hər zaman eyni səviyyəli inkişaf xüsusiyyətlərinə malik olmamışdır. Belə ki, poetik dilimiz xalq danışığı dilinin, dialektlərin, əcnəbi dillərin, osmanlı-türk ləhcəsi elementlərinin bolluğu ilə seçilən qarışıq və mürəkkəb bir mərhələdən keçmişdir. Lakin onun tarixində sürətli inkişaf və dəyişikliklərə malik dövrlər də müşahidə olunmuşdur. Buna uyğun olaraq, hər hansı bir dövrə məxsus poetik əsərlərin dilinin öyrənilməsi həmin tarixi mərhələnin dil-üslub meyillərini müəyyənləşdirmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Əsas hissə

Poetik dilçilik yeni elm sahələrindəndir. Onun öyrənilməsi poeziya dili nəzəriyyəsinin elmi əsaslarının mənimsənilməsinə kömək edir. “Poeziya dilinin nəzəri və estetik əsaslarını təkmilləşdirmək, şübhə yoxdur ki, şeir yaradıcılığının aktual problem və ehtiyaclarından irəli gəlir” [2, s. 4]. Poetik əsərlərin dilçilik yönümündə öyrənilməsi onların özünəxas uyğunluqlarından irəli gələn məsələlərə aydınlıq gətirir. Linqvistik təhlil metodlarının poetik mətnlərə tətbiq olunması poetik dilçiliyin hansı prinsiplərə söykəndiyini bəlli edir. Poetik dilin öyrənilməsinə qədim zamanlardan maraq göstərilmiş, lakin Praqa dilçilik məktəbinin əsərlərində bədii dilə xüsusi önəm verilmişdir. Belə ki, burada poeziyanın linqvistik cəhətdən araşdırılması proqram səviyyəsinə çatmışdır. Poetik dilə sistemli yanaşma məhz Praqa dilçilik dərnəyinin fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Poetik dilçilik müxtəlif zamanların dil mənzərəsinin müşahidə imkanlarını əyani şəkildə genişləndirir. Bədii əsərlər bütün dil elementlərinin poetik imkanlarını ortaya qoya bilir. Dilin müxtəlif yönlərini təqdim edən poetik əsərlər ədəbi-bədii dilimizi öyrənməkdə dəyərli bir qaynaqdır. Poetik linqvistika dilin bədii üslub baxımından

seçkinliklərini öyrədir, bədii lüğət tərkibini aşkara çıxarır, söz ustalarının ədəbi dilimizdəki mövqeyini müəyyənləşdirir. Bundan başqa, poetik dilçiliyin öyrənilməsi bədii üslubun arxaik dil bazasını, yüz illərlə dilimizdə işlənən alınmaların və bəzən də vətəndaşlıq hüququ qazanmayan əcnəbi sözlərin üslub çalarlarını, yeni yaranan sözlərin, nitq istisnalarının, dialekt leksikasının, xalq danışığı dili elementlərinin, müəlliflərin öz qələminə məxsus dil faktlarının istifadə dərəcəsini göstərməklə bütöv bir linqvistik mənzərənin təsvirini verir. Bu prosesdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin bədiilikdə əhəmiyyəti və frazeoloji birləşmələrin istifadə üsulları məsələsi də unudulmamalıdır.

“Poetik linqvistika” “bədii dilçilik” deməkdir. Yanlış olaraq bu fənn “Linqvistik poetika” adlandırılmışdır. Kamil Vəliyevin “Türk Dili Araştırmaları Yıllığı” elmi dərgisinin 1987-ci il tarixli 35-ci cildində çap olunmuş “Linqvistik poetika, poetik sintaksis, dastan poetikası haqqında bir neçə söz” adlı məqaləsinin ilk ifadəsi də “lingvistik poetika” adlanır [4, s. 297 – 304]. “Linqvistik” sözünün mənası “dilçi”dir. Bu mənada, “dilçi poetika”, yəni “lingvistik poetika” ifadəsinin işlədilməsi məntiqi baxımdan düzgün deyil. Lakin “poetik dilçilik” həm qrammatik, həm də məntiq baxımından daha dəqiq və düzgün ifadədir. Ona görə fənnin adı “Linqvistik poetika” adlandırılrsa da, həmin mənada “poetik linqvistika” terminini işlətməyi lazım bilirik. Bu mənada, Kamil Vəliyevin araşdırmalarındakı “poetik sintaksis” termini yerində işlədilmişdir. “Linqvistik poetika” məntiqi ilə yanaşsaq, digər termin yanlış olaraq “sintaktik poetika” adlandırılmalıdır. Deməli, “poetik” sözü “lingvistika”nı təyin edən leksem olub, ondan əvvəl işlədilməlidir.

Ədəbi dilin üslubları içərisində daha geniş yayılan və tarixən qədim olan bədii üslub milli dilimizin dərinədən öyrənilməsinə imkan yaradır. Belə ki, dildə söz, ifadə, cümlə vasitəsilə yeni mənaların yaradılması, fikirlərin ifadə imkanları, dil faktlarının semantik inkişafı özünü daha çox bədii üslubda göstərir. Bu baxımdan, poetik dilin araşdırılması önəmli məsələlərdəndir. Xalqın və müxtəlif söz ustalarının poetik dil sənətinin öyrənilməsi bir tərəfdən də ədəbi-bədii dilin dərin qatlarını üzə çıxarır. “Poetik linqvistika” elmi xalqımızın bədii dil mədəniyyətinin yaranması, formalaşması və inkişafı tarixinə aydınlıq gətirməkdə də faydalıdır.

Bədii mətnlərdə dilin müxtəlif səviyyələrinə aid dəyərli materiallarla qarşılaşmaq mümkündür. Dilin bütün səviyyələrində ifadəlilik “Poetik linqvistika” elminin tədqiqat obyektidir. Bu baxımdan, fonetikanın, leksikologiyanın, söz yaradıcılığının, morfologiyanın, sintaksisin bədii imkanlarının araşdırılması poetik linqvistikanın mahiyyətini aşkara çıxarır. “Poetik linqvistika” hər hansı bir mətnin linqvopoetik quruluşunda ifadəliliyin vacib element olduğunu təsdiq edir.

Həyatın bədii təsvir və tərənnümünü təqdim edən bədii əsərlər məlumatları obrazlı şəkildə çatdıran vasitədir və bu, dilsiz mümkün deyil. Poetik səviyyə dil vasitəsilə reallaşır. Ona görə də poetikanın dil səviyyələri müstəvisində öyrənilməsi zəruridir.

“Poetik linqvistika” fonoloji, leksik, morfoloji və sintaktik materialların bədii dilə gətirdiyi uğurları müəyyənləşdirməkdə əhəmiyyətli elm sahələrindəndir. Dildə nəinki səslərin, sözlərin, ifadə və cümlələrin, hətta adi kiçik işarələrin də böyük əhəmiyyəti vardır. Bu mənada, durğu işarələrinin üslub imkanlarının araşdırılması maraqlı məsələlərdəndir. Yeri gəldikcə “Poetik linqvistika”nın öyrənilməsində həmin mövzu unudulmamalıdır. Hər hansı bir əsərin linqvistik təhlili dil sisteminin bütün laylarına müraciət deməkdir.

Dilin milliləşməsi prosesi daha çox poetik əsərlərdə özünü göstərir. Bu, təbii haldır. Çünki bədii üslub bir sıra funksional üslublardan seçilərək ümumxalq dilinə əsaslanır. Doğrudur, bədii üslubda ədəbi dilə daxil olmayan söz və ifadələrlə də qarşılaşırıq ki, bu, əsasən, sözügedən üslubun “qonaqpərvərliyi” ilə bağlıdır. Belə ki, qeyri-ədəbi dil faktlarını daha çox bədii üslubda müşahidə etmək mümkündür. Digər tərəfdən, belə faktlar bədii-üslubi funksiyaların daşıyıcıları olduğu üçün qiymətlidir. Hər bir dövrün dil siyasəti ilə bağlı məsələlər həmin zamanın yazarlarının ədəbi-bədii görüşlərinə təsir göstərir. Milliləşmə üçün təhlükə hesab olunan leksik-qrammatik vahidlər zaman-zaman dilimizdən sıxışdırılıb çıxarılmışdır ki, məhz bunun üçün poetik dilimizə minnətdarıq. Poetik dilimizin milli baxımdan inkişafı nəticəsində xəlpiləşməyə qarşı duran lazımsız alınmalar ona təslim olaraq aktiv leksikanı tərk etmişdir. Bu mənada, bir zaman fəal leksikaya daxil olan “qıraətxana”, “lektor”, “ictima”, “fırqəçi”, “fərəc vermək” və s. kimi söz və ifadələr öz yerini milli vahidlərə vermişdir. Bu prosesdə poetik dilin əhəmiyyətli rolu vardır.

Dil düşüncəni əks etdirən ilkin vasitədir. Milli keyfiyyətlərin qorunması dilin qorunmasından asılıdır. Hazırda bədii üslub dilimizin özəlliyini qoruyur. Bu üslub dilimizin aktual problemlərini də üzə çıxara bilir. Diqqətçəkici məsələdir ki, son dövrlərdə söz sənətinin araşdırılmasına, sənətkarlıq məsələlərinə maraq çoxalmışdır. Aparılan həmin tədqiqatlarda sənətkarlığın tərkib hissəsi olan dil materialı mühüm yer tutur. Sözsüz ki, həmin araşdırmalarda poetik əsərlərin müstəsna mövqeyi vardır. Ədəbi prosesin tətbiqi praktik iş baxımından faydalıdır, ona görə ki həmin prosesdə ədəbi-bədii səviyyənin yüksəlişinə imkan yaranır. Sənətkarların sözdən fərdi istifadə bacarığının konkret örnəklərlə göstərilməsi poetik linqvistikanın vəzifələrindən biridir. Bu elm sahəsi emosional cəhətlərin ifadəsində poetik dilə xüsusi diqqət yetirir. Bu zaman səs sistemindən başlamış mətn sintaksisinə qədər özünü göstərən özəl cəhətlər poetik linqvistika sayəsində üzə çıxır.

Poetikanın ölçüsü dillə müəyyənləşir. Azərbaycanda poetik əsərlərin səviyyəsi həmişə qaneedici olmuşdur. Bu fikri həmin əsərlərin dili haqqında da ürəklə səsləndirmək olar. Bu mənada filologiya elmləri doktoru, dosent Vaqif Yusiflinin aşağıdakı fikri diqqətəlayiqdir: “Azərbaycan şeiri poeziyamızın yaşarı ənənələrinə bağlıdır, eyni zamanda müasir şeir mədəniyyəti, həyatı, gerçəkliyi inikas nöqtəyindən də yeni, novator keyfiyyətləri ilə diqqəti cəlb edir” [5, s. 74]. Poetik dildə sözlər adi cəhətlərdən başqa, üstün keyfiyyətləri də ifadə edə bilir. Belə ki, fikirlərin ifadəsində sözlərin daha dərin məna qatları üzə çıxır. Poetik mətnin canlı və maraqlı olmasında üslub fiqurları və onların əsasında dayanan poetizmlər mühüm əhəmiyyət daşıyır. Poetizmlər dilin estetik gözəlliyini bildirən və qoruyan qiymətli bədii dil vahidləridir. Sözlərin məna yaxınlığı zəminində onların əsas və məcazi mənaları əmələ gəlmişdir. Həmçinin məna çalarının zənginliyi poetik çalarların yaranmasına da təkan vermişdir.

Ədəbi dil müstəvisində gedən proses və dəyişmələr poetik dilə təsir edir və burada əyaniləşir. Söz sənətkarları bədii yaradıcılıq dönməsində ədəbi dilimizi inkişaf etdirib zənginləşdirməkdən başqa, dil quruculuğuna da biganə qalmır, bu prosesdə fəal iştirak edir, əsərləri ilə dil məsələlərinə münasibət bildirirlər. Dilin inkişaf edib zənginləşməsində əsas yük nitqin üzərinə düşür. Nitqin söz-ifadə və fikir bolluğunda isə dilin rolu əvəzsizdir. Nitq mürəkkəb sistemə malik olan dilin ifadə imkanlarını genişləndirən fəaliyyət vasitəsidir.

Nitqin rəngarəngliyi, ilk növbədə, dilin leksik-qrammatik tərkibindən, daha sonra dildəki sözlərin mənalarından asılıdır. Bu məsələdə çoxmənalılığın böyük rolu vardır. Sözsüz ki, sözlərin rəssamı, onların rənglərini duyanlar söz ustalarıdır. Onların sözdən bacarıqla istifadəsi məqsəd və ideyanın təqdimində, əsərin ruhunun duyulmasında əsas məsələlərdəndir. Nitq mədəniyyəti bilavasitə şifahi nitqlə bağlı olsa da, onun tərkibinə yazı mədəniyyəti də daxildir. Nitq mədəniyyəti özünəməxsus prinsiplər əsasında qurulur. Hər bir yazarın nitq mədəniyyəti onun dildən faydalanma dərəcəsini göstərir.

Poetik əsər dil vasitəsinə ifadə edilən təfəkkür və mənəviyyatın göstəricisi kimi təzahür edir, müəlliflərin yaradıcılıq simasını göstərir, imzalarını təsdiq edir. Bu anlamda, poetik əsərlər yalnız gerçəkliyin deyil, həm də bədii imkanlarla zənginləşdirilmiş obrazlılığın ifadəsidir. Poeziyanın daxili mahiyyətindən irəli gələn elə keyfiyyətlər vardır ki, onlar linqvistik təhlillər vasitəsilə gerçəkləşə bilir. Poetik mətnlərin linqvistik təhlili adi həqiqətləri sənət hadisəsi kimi təqdim etmək gücünə malikdir. Sözlərin anlam fəallığı, bədii gücü dil təhlillərində daha qabarıq şəkildə görünür.

“Poetik linqvistika” fənninin ali məktəblərin tədris proqramlarına salınma tarixi nis-

bədən yaxın dövrə təsadüf edir. Belə ki, Azərbaycan dili ilə bağlı fənlərin tədris tarixinə nəzər saldıqda əvvəllər belə bir fənnin öyrədilməsi faktı ilə qarşılaşırıq.

Fənnin tədris tarixi bir qədər yaxın olduğundan, daha doğrusu, çağdaş dövrümüzlə səsleşdiyindən onun haqqında yazılanlar kifayət qədər deyil. Daha doğrusu, bu fənnin proqram, metodik vəsait və dərsliyi yoxdur. “Azərbaycan dilinin poetik linqvistikası” fənninin əsas mövzusu poeziya dilidir. Bu fənnin məqsədi bədii üslubda yazılan əsərlərin, xüsusilə də nəzm əsərlərinin dil xüsusiyyətlərini öyrətməkdir. Bu məqsəd aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsini tələb edir:

- bədii mətnlərin dilini öyrənmək;
- söz sənətkarlarının sözdən fərdi istifadə bacarığını konkret misallarla aydınlaşdırmaq;
- milli dilin incəliklərini ifadə edən və qoruyan poetik əsərlərin linqvo-fonetik xüsusiyyətlərini öyrənmək;
- bədii dilin leksik keyfiyyətlərini müəyyənləşdirmək;
- dil vasitələrinin semantik funksiyalarını aydınlaşdırmaq;
- poetik əsərlərin bədii-morfoloji əlamətlərini təyin etmək;
- milli təfəkkürün məhsulu olan və yüzilliklərin, minilliklərin sınağından çıxmış, yaranışdan poetikliyi daxilində yaşadan frazeoloji birləşmələrin və frazem xarakterli dil ünsürlərinin bədii imkanlarını aydınlaşdırmaq;
- poetik dilin əsas xüsusiyyətlərinin sintaksis sahəsinə aid olduğunu nəzərə alaraq bədii dilin sintaktik özəlliklərini öyrənmək və s.

Poetik linqvistika bir sıra elm sahələri ilə əlaqəlidir. Bu mənada, onu dilçilik elminin bütün sahələri ilə bağlayan cəhətlər vardır. Məsələn, fonetika, leksika, söz yaradıcılığı, qrammatika (morfologiya və sintaksis), semasiologiya, dialektologiya, lüğətçilik, ədəbi dil tarixi, tarix, ədəbiyyat və s. elm sahələrinin “Poetik linqvistika” ilə bağlılığı təbiidir. Məlumdur ki, fonetika danışq səslərini öyrənir. Poetik əsərlərin dilində də danışq səsləri üslub məqamlarının fəallığı ilə diqqət çəkir. Belə əsərlərin dilində, ritm və ahəngin yaranmasında, səslənmə zənginliyində, ümumiyyətlə, poefonetik imkanların ortaya çıxmasında fonetika ilə “Poetik linqvistika” fənni sıx əlaqədə olur.

Dildəki sözlər leksikologiyanın məsələlərindən biri kimi poetik əsərlərin dilində də önəmlidir. Poetik əsərlərdəki mənadan-mənaya adlayan, bədii don geyindirilən sözlər dilin leksikasına aiddir. Bədii əsərlərdəki poetik sözlər ilkin olaraq dilin leksik materialıdır. Lakin həmin material poetik dildə fərqli bir bacarıqla işlənir. “Şeyrin insanları böyük qayə və ictimai müddəalar ətrafında birləşdirmə qüdrətini, insanlar arasında yeni düşüncə və münasibətləri möhkəmləndirməsini dönə-dönə qeyd etmişlər” [3, s. 5].

Poetik linqvistikada söz yaradıcılığı orijinal və diqqət çəkən məsələlərdəndir. Sözsüz ki, sözlərin yaranma yolları nəzəri baxımdan dilçilik elminin “Söz yaradıcılığı”

bölməsinə aiddir. Poetik dildə ayrı-ayrı yazarlar tərəfindən dərin bədiiliyə malik söz və ifadələr (daha çox ifadələr) yaradılmasında dilçiliyin həmin bölməsi əsas rol oynayır.

“Poetik linqvistika” dilçilikdə mühüm mövqeyi olan qrammatika elminin həm morfologiya, həm də sintaksis bölmələri ilə bağlıdır. Belə ki, nitqi təşkil edən sözlər hər hansı bir nitq hissəsinə aiddir ki, onları öyrənən elm morfologiyadır. Fərq burasındadır ki, poetik dilçilikdə həmin nitq hissələri bədiilik baxımından maraqlıdır, lakin material olaraq yenə də nitq hissələrindən istifadə olunur.

Nitqin mükəmməlliyində cümlənin əhəmiyyəti məlumdur və onsuz hər hansı bir fikir düzgün ifadə oluna bilməz. Bu mənada, poetik dilçiliyin söz birləşmələri və cümləni öyrənən elm kimi sintaksislə əlaqəsi dərinidir.

“Poetik linqvistika” elminin semasiologiya ilə bağlılıqları sözlərin leksik-semantik qruplarının bədii imkanları baxımından zəruridir.

Poetik dildə dialekt faktlarının işlənməsi fənnin dialektologiya ilə əlaqəsini əsaslandırır.

Bədii dildə bəzən elə sözlər işlənir ki, onların izahında lüğətlərə ehtiyac yaranır. Bu, fənnin lüğətçilik elmi ilə bağlılığını zəruriləşdirir.

Poetik dilin tərkibindəki faktların mənşəyinin araşdırılmasında etimologiya elminin nəzəri məlumatları lazım olur. Bu məsələdə “Poetik linqvistika” ilə etimologiya elminin əlaqələri üzə çıxır.

“Poetik linqvistika” fənninin “Azərbaycan ədəbi dili tarixi” ilə əlaqəsi daha möhkəmdir. Ona görə ki “Poetik linqvistika” müxtəlif dövrlərə aid olan ədəbi-bədii dil materiallarının üzərindəki təhlillərə əsaslanır.

Bundan başqa, “Azərbaycan dilinin poetik linqvistikası” fənninin üslubiyyat, tarix və coğrafiya elmi ilə əlaqələrini də əsaslandırmaq mümkündür. Bu əlaqələr fənnin dilçilik elminin müstəqil bir sahəsi kimi formalaşmış inkişaf etdiyini göstərir.

Nəticə

Beləliklə, “Poetik dilçilik” obyekt və predmeti olan elm sahələrindəndir və filoloji istiqamətdə təhsil alanlar üçün zəruri fənlərdən biridir. Dilçilik elminin müstəqil bir qolu olaraq inkişaf edən və bu prosesdə yeniliklər qazanan elmin “Linqvistik poetika” deyil, “Poetik linqvistika” və ya millilik baxımından daha düzgün olaraq “Poetik dilçilik” adlandırılması məqsədəuyğundur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. “Dilimiz milli sərvətimiz”. (2018). Bakı, Adiloğlu. 58 s.
2. Hüseynov M. (2013). Azərbaycan poeziyasının dil və üslub problemləri (1960 – 80-ci illər). Filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı. 58 s.
3. Hüseynov M. (2008). Dil və poeziya. Bakı, Elm. 434 s.
4. Vəliyev K. (1987). Linqvistik poetika, poetik sintaksis, dastan poetikası haqqında bir neçə söz. Cild 35, s. 297 – 304, 01.01.1992. “Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten”. <https://dergipark.org.tr>
5. Yusifli V. (2019). Azərbaycan şeiri. (2018); Ədəbi proses. (2018). VI cild. Bakı, Hədəf. s. 74 – 98.